

กระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิง
ที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ
The Process of Economic Security of Women whose
Husbands Migrate to work Abroad

สุวิมล คำน้อย^{1*} และ ปาวดี พันธรักษ์²
Suvimon Khamnoi^{1*} and Pawadee Pantarak²

^{1,2}อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา

^{1,2}Lecture of Social Studies

^{1,2}คณะครุศาสตร์

^{1,2}Faculty of Education

^{1,2}มหาวิทยาลัยนครพนม

^{1,2}Nakhon Phanom University

*Corresponding author email: suvimon.k@npu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษากระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีหน่วยการวิเคราะห์ระดับบุคคล เก็บข้อมูลจากผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศจำนวน 20 ราย ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานอย่างต่อเนื่อง เก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อกันยายน 2565 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความหมายตามแก่นสาระ (Thematic Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยการพรรณานวเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงมีกระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 แสวงหาหนทางและทุน ระยะที่ 2 จัดการหนี้สิน ระยะที่ 3 สร้างเนื้อสร้างตัว

คำสำคัญ: กระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ, การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

Abstract

This article focuses on the process of building economic security of women whose husbands migrate to work abroad. The study was conducted using qualitative research methods. There are individual level. Collected data from 20 women whose husbands migrated to work abroad in a village, Muang District, Nakhon Phanom Province. This is an area where workers migrate to work abroad continuously. Data was collected in September 2022. Data was analyzed by thematic analysis and presented by descriptive analysis. The study found that Women have 3 stages of economic stability: Stage 1: Finding ways and capital; Stage 2: Debt management; Stage 3: Establishment.

Keyword: The process of economic security, International migration

บทนำ

ปรากฏการณ์การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทยเป็นที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยาวนานมากกว่า 30 ปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากภาคตะวันออก เฉียงเหนือ (Ayuwat, 2019) และเป็นแรงงานชายที่สมรสแล้วที่ครัวเรือนประสบปัญหา ในภาคเกษตร และต่างมุ่งหวังว่าการไปทำงานต่างประเทศจะสร้างรายได้ และความมั่นคงให้กับครัวเรือน (Boonkwang and Ayuwat, 2017) จึงถือได้ว่าแรงงาน ที่ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก และเป็นการตัดสินใจ ร่วมกันของครัวเรือน (พรพรรณทรร ปลั่งศรีเจริญสุข, 2551) ผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงาน จึงเป็นผู้มีส่วนร่วมสำคัญในการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของสามี โดยในบทความ นี้ผู้วิจัยใช้คำว่า ผู้หญิง หมายถึง ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศเท่านั้น จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานมีทั้งแรงงาน ที่ประสบผลสำเร็จจากการย้ายถิ่น สามารถสร้างรายได้ส่งกลับมายังครัวเรือน แต่แรงงานบางส่วนกลับประสบปัญหาและไม่ประสบผลสำเร็จจากการย้ายถิ่น (Ayuwat, et al, 2019) อย่างไรก็ตาม การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศยังเป็นทางเลือก สำคัญของครัวเรือนอีสาน และมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานนับว่าเป็นสถานการณ์ของครัว เรือนโดยเฉพาะผู้หญิงที่เป็นภรรยาที่ต้องเป็นผู้ดูแลจัดการเรื่องงานบ้าน การดูแลครัว เรือน และการจัดการเงินที่ต้องอยู่บนความเสี่ยงจากการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ของสามีในกรณีที่สามีไม่สามารถส่งเงินกลับได้ หรือไม่สม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม ผู้หญิง ยังสนับสนุนให้สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ด้วยการยินยอม และหาทุนให้สามี ย้ายถิ่น (Khomnoi and Ayuwat, 2021) ทำให้เห็นว่า นอกจากตัวแรงงานที่ย้ายถิ่นไป ทำงานต่างประเทศแล้ว ผู้หญิงที่เป็นภรรยาก็มีการเตรียมตัว การวางแผน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ตนเองและครัวเรือนมีความมั่นคง ในบทความนี้จึงมุ่ง นำเสนอกระบวนการสร้างความมั่นคงของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ เพื่อให้เห็นว่าผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศในจังหวัดนครพนม มีการวางแผนและมีความสำคัญในการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจให้กับตนเอง และครัวเรือน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศเป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศหนึ่งไปยังประเทศหนึ่ง เพื่อทำกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทนโดยปกติหลักสากลจะกำหนดว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลานาน 1 ปี นับเป็นการย้ายถิ่น (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2547) นักคิดกลุ่มเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Todaro, 1976) อธิบายว่า มนุษย์ตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ โดยมีปัจจัยดึงดูดที่สำคัญทำให้ย้ายถิ่น ได้แก่ ค่าจ้างที่สูงขึ้นและโอกาสการได้งานทำ ในทางสังคมวิทยาได้พิจารณาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศเชื่อมโยงปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมืองระหว่างประเทศ การตัดสินใจย้ายถิ่นไปยังประเทศปลายทางโดยผ่านเครือข่ายสังคม (Chamaratna and Ayuwat, 2017) หรือช่องทางต่างๆ ในการอำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมกับทั้งตัวผู้ย้ายถิ่น และครัวเรือน (อารี จำปากล้วย และคณะ, 2556) ครัวเรือนที่มีสมาชิกย้ายถิ่นที่ส่งเงินกลับมาอย่างต่อเนื่องและมีการเปลี่ยนแปลงในครัวเรือน เพื่อบ้านชุมชน สังคม ให้การยอมรับมากขึ้น ในบางกรณีได้รับการยอมรับถึงลูกของแรงงานย้ายถิ่น เช่น การยกย่องว่าเป็นคนดี เป็นคนกตัญญู ทำงานเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน (ปิยะพงษ์ บุญกว้าง และดุษฎี อายุวัฒน์, 2558) ครัวเรือนที่มีการส่งเงินกลับมาอย่างต่อเนื่องจะมีความสุขมากกว่าครอบครัวที่ไม่ได้รับเงินส่งกลับ (Chamrathirong, et al 2006) การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานยังทำให้เกิดผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิง (Khamnoi and Ayuwat, 2019) ที่ถูกกำหนดโดยสังคม ความเชื่อ และค่านิยม จากงานศึกษาของ Datta and Mishra (2011) พบว่า เมื่อสามีย้ายถิ่นไปทำงาน ผู้หญิงมีภาระงานเพิ่มมากขึ้นทั้งภายใน อาทิ

การดูแลลูก ดูแลบ้าน และภายนอกบ้าน อาทิ การทำงานนอกบ้าน ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทในการทำงานด้านการเกษตร ต้องเป็นผู้บริหารทรัพย์สินในครัวเรือน และจัดการที่ดินที่ตนเองไม่สามารถทำการเกษตรได้เพราะขาดแรงงาน (Karymshakov and Sulaimanova, 2017)

การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของสามี ทำให้เห็นว่าผู้หญิงต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเองที่ต้องเป็นผู้บริหารครัวเรือน และทรัพย์สินที่ได้จากเงินส่งกลับจนนำมาสู่กระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

2. แนวคิดความมั่นคง

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีความต้องการความมั่นคงในชีวิตของแต่ละคนภายใต้บริบทและการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกันแต่การที่จะบอกว่าบุคคลใดมีความมั่นคงในชีวิตมากกว่าบุคคลอื่นนั้นย่อมต้องมีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงความมั่นคงนั้นๆให้เป็นที่ยอมรับในแวดวงของคนในกลุ่มเดียวกันและกลุ่มที่แตกต่างกัน ได้มีผู้ให้ความหมายของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ว่าขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยที่ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น Alkire (1969) อธิบายว่า ความมั่นคงมนุษย์ คือการป้องกันภัยต่อสิ่งสำคัญเสมือนชีวิตของมนุษย์ทุกคน จากภัยคุกคามที่ล่อแหลมและกว้างขวาง โดยสอดคล้องกับความปรารถนาของมนุษย์ในระยะยาว

ในขณะที่กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547) ให้ความหมายของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง โดยมีดัชนีชี้วัดความมั่นคง 10 มิติ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพ การศึกษา งานและรายได้ ความมั่นคงครัวเรือน ความมั่นคงส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม สังคม-วัฒนธรรม สิทธิและความเป็นธรรม การเมืองและธรรมาภิบาล

พัฒนาการของนิยามความหมายความมั่นคงของมนุษย์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันนั้นเป็นไปในทิศทางที่ดี และสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่จะอธิบายความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ในหลายมิติ ซึ่งครอบคลุมความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ในลักษณะของความมั่นคงในองค์รวม เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านอาหาร ด้านสุขภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยเริ่มจากหน่วยย่อยที่เล็กที่สุด เป็นลำดับขั้นอย่างสมบูรณ์ และต่อเนื่อง แต่เดิม “ความมั่นคงของมนุษย์” มีความหมายครอบคลุมเฉพาะความมั่นคงของประชากรจากภัยสงคราม (UNDP, 1994) ต่อมาความหมายของคำนี้จึงขยายไปถึงความมั่นคงของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ จนทำให้ ความมั่นคงของมนุษย์ และ ความกินดีอยู่ดี เกือบจะเป็นคำที่แทนกันได้ สำหรับประเทศไทยนั้น กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง ได้ให้ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ว่า การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการพัฒนาตนเอง (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547)

ส่วนองค์ประกอบของความมั่นคงของมนุษย์ด้านเศรษฐกิจ โดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ UNDP (1994) ได้กำหนดไว้ 10 ตัวชี้วัด ได้แก่ รายได้ขั้นพื้นฐาน เงินอุดหนุนจากภาครัฐ การจ้างงานหรือผู้มีงานทำ ผู้มีงานทำแบบชั่วคราว ผู้ไม่มีงานทำหรืออัตราการว่างงาน ผู้กำลังหางาน จำนวนคนจน การมีที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน อัตราเงินเฟ้อ การไม่มีที่อยู่อาศัย และสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษา กระบวนการความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงไทยต่อการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของสามีย้ายถิ่นตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป ทั้งที่เป็นการไปครั้งแรก และเคยย้ายถิ่นมาแล้ว แต่ขณะทำการศึกษายังพำนักอยู่ต่างประเทศ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

จากปรากฏการณ์การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของสามีที่ส่งผลต่อผู้หญิง ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกับผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงานย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ขณะทำการศึกษาสามียังพำนักอยู่ต่างประเทศ ทั้งนี้ เนื่องจากการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของสามีในระยะเวลา 1 ปี ทำให้เห็นว่ ในระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศผู้หญิงได้รับเงินส่งกลับ อย่างสม่ำเสมอ (2 สัปดาห์/ครั้ง, 1 เดือน/ครั้ง) บางรายไม่สม่ำเสมอ หรือไม่ได้รับเงิน ส่งกลับ และสามารถวางแผนด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน จนนำไปสู่กระบวนการ สร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน ซึ่งพิจารณาจาก รายได้ การออม การชำระหนี้สิน การซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 20 ราย พื้นที่วิจัยคือ ตำบล บ้านกลาง อำเภอมะนัง จังหวัดนครพนม ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจาก เป็นหมู่บ้านที่อยู่ริมฝั่งโขง ชาวบ้านจึงสามารถทำการเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง และ มีการเลี้ยงไก่ไข่ ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้าน อีกทั้งเป็นหมู่บ้าน ที่อยู่ห่างจากจังหวัดนครพนมเพียง 30 กิโลเมตร มีเส้นทางการคมนาคมที่สะดวก อย่างไรก็ตามคนในหมู่บ้านยังย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง เนื่องจาก ต้องการรายได้ที่สูงกว่าการทำเกษตรในครัวเรือน ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยได้อิงตามหลักการความฉลาดรู้ ทางการเงิน (Financial Literacy) เช่น การวางแผนกลยุทธ์ การบริหารจัดการ การออม การลงทุน ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตจากสภาพ ความเป็นอยู่ของครัวเรือนของผู้หญิง เครื่องใช้ในครัวเรือน และสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆ ที่บ่งบอกถึงฐานะของครัวเรือน และได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) วิเคราะห์ข้อมูลด้วย การวิเคราะห์ตีความหมายตามแก่นสาระ (Thematic Analysis) เพื่อศึกษากระบวนการ สร้างความมั่นคงของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยครอบคลุม คุณลักษณะของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ และกระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คุณลักษณะของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-45 ปี อาศัยอยู่ในครัวเรือนขยาย คือ อาศัยอยู่กับพ่อแม่ของตนเองหรือพ่อแม่ของสามีด้วย โดยมีสมาชิกวัยพึ่งพิง 1-3 คน ส่วนใหญ่อยู่ในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพหลักคือ การทำนา แสดงให้เห็นว่า พื้นฐานของครัวเรือนเป็นเกษตรกรทำปศุสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงไก่ไข่ และเป็นหมู่บ้านที่ส่งออกไปในเขตจังหวัดนครพนมและจังหวัดใกล้เคียง สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมีระยะเวลา 1-8 ปี โดยมีประเทศปลายทางสำคัญได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น อิสราเอล และสิงคโปร์ โดยส่วนใหญ่ย้ายถิ่นไปแบบผิดกฎหมาย คือ การเข้าไปโดยวีซ่านักท่องเที่ยว แล้วหนีวีซ่าและลักลอบทำงาน จึงทำให้มีความเสี่ยงเรื่องรายได้ และส่งผลกระทบต่อเงินส่งกลับที่ไม่สม่ำเสมอ หรือสามารถส่งกลับได้แต่ไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้ผู้หญิงที่เป็นภรรยามีความเสี่ยงจากการไปทำงานต่างประเทศของสามี พร้อมทั้งต้องเป็นผู้ดูแลและจัดการเงินส่งกลับ เพื่อให้ครัวเรือนมีความมั่นคง ในกรณีที่สามีไม่สามารถส่งเงินกลับได้ผู้หญิงต้องเป็นผู้บริหารจัดการหนี้สิน และหารายได้ให้กับครัวเรือน

2) กระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

ผลการวิจัย พบว่า การย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของแรงงานชายเป็นการตัดสินใจร่วมกันของครัวเรือน และถือเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพอย่างหนึ่งของคนอีสาน (คุชฎี อายุวัฒน์, 2549) ทำให้ผู้หญิงที่เป็นภรรยามีส่วนตั้งแต่การเริ่มตัดสินใจย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ เลือกลี้หนีปลายทาง และการหาแหล่งทุนเพื่อให้สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศได้ และเมื่อสามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศผู้หญิงที่เป็นภรรยาก็มีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการเงินส่งกลับ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงต้องสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน

ก่อน เพื่อจะนำไปสู่ความมั่นคงของครัวเรือนต่อไป จากผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงมีกระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 แสวงหาหนทางและทุน ระยะที่ 2 จัดการหนี้สิน และระยะที่ 3 สร้างเนื้อสร้างตัว ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอโดยวิเคราะห์ร่วมกับหลักการของทักษะทางการเงิน (Financial literacy) คือ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ทักษะคิดทางการเงิน (Lusardi and Mitchell, 2008) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระยะที่ 1 แสวงหาหนทางและทุน การสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศในระยะแรกนี้ ถือเป็นระยะที่ต้องหาหนทางเพื่อให้สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ เป็นระยะที่ผู้หญิงได้มีพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) ด้วยการหาข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ ซึ่งผู้หญิงและสามีต้องหาข้อมูลของถิ่นปลายทาง ลักษณะงานที่ต้องทำ รวมถึงประมาณการรายได้ที่ต้องได้รับ เนื่องจากบางครัวเรือนต้องหาแหล่งทุนเพื่อส่งสามีไปทำงานต่างประเทศ ทั้งทุนที่ได้จากครัวเรือน อาทิ พ่อแม่ของสามี หรือพ่อแม่ของผู้หญิง นอกจากนี้บางครัวเรือนต้องกู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบให้มีทุนเพียงพอต่อการไปทำงานต่างประเทศ ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายเพื่อไปทำงานต่างประเทศขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเลือกวิธีการไปทำงานต่างประเทศด้วย ดังคำสัมภาษณ์ของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศแบบผิดกฎหมายรายหนึ่งว่า

“...ก่อนที่สามีจะไปนอกก็ทำนา ทำงานรับจ้าง แต่เห็นเพื่อนหลายคนไปนอกแล้วได้เงินกลับมาก็อยากให้สามีไปบ้าง เราก็ไปถามเค้าว่าไปยังไง ใช้จ่ายยังไง ส่วนมากในหมู่บ้านเค้าไปแบบผีกัน ก็ใช้เงินมากอยู่ แต่ถ้าทำงานได้เงินเหมือนเขา เราก็คิดกันว่าคุ้มที่จะลอง เลยตัดสินใจให้ไป...”

“...วางแผนกันว่า ต้องไปช่วงที่เกี่ยวข้าว ขายข้าวได้แล้ว เพราะก็จะมีเงินส่วนหนึ่งให้เขาไป แต่พอถึงเวลา ได้กู้เงิน ธ.ก.ส. มาเพิ่มอีก เพราะขายข้าวได้ก็ไม่พอ คนที่บ้านก็ต้องใช้จ่าย ตอนนั้นรวมค่าเดินทางกับเสียค่าหัวให้นายหน้าก็เกือบแสน ถ้าไม่กู้ก็คงไม่มีเงินให้ไป...” [ताल (นามสมมติ), อายุ 36 ปี]

นอกจากนี้ ผู้หญิงบางรายต้องการข้อมูลจากเพื่อน และข้อมูลออนไลน์ เพื่อประกอบการตัดสินใจให้สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจไปทำงานต่างประเทศของสามี และการหาข้อมูลเพื่อให้สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นการลดความเสี่ยงของตนเองและครัวเรือน เช่น การถูกละทิ้งให้ไปทำงาน การเอาเปรียบของนายจ้าง การใช้ชีวิตในต่างถิ่นของสามี เป็นต้น ทำให้ผู้หญิงต้องแสวงหาข้อมูลการย้ายถิ่น แม้ว่าในหมู่บ้านจะนิยมไปโดยวิธีผิดกฎหมาย แต่ผู้หญิงต้องแสวงหาเครือข่ายของคนที่เป็นไปทำงานต่างประเทศ ทั้งที่ แรงงานที่เคยย้ายถิ่น และแรงงานที่ยังอยู่ต่างประเทศ ดังคำสัมภาษณ์ของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศแบบผิดกฎหมายรายหนึ่งว่า

“...ก่อนที่จะให้สามีไปเราก็มียาข้อมูลจากเพื่อนที่เคยไปมาแล้ว เขาไปเกาหลีใต้เหมือนกัน อย่างแรกเลยคือถามว่าต้องใช้เงินเท่าไร เพราะเป็นเรื่องใหญ่เลย ครอบครัวเราไม่ได้มีเงินเก็บ จะมีเงินก้อนตอนขายข้าว มันก็ต้องวางแผนว่าเราจะหาเงินเท่าไร จากทางไหนบ้าง...” [ฟาง (นามสมมติ), อายุ 39 ปี]

ในขณะที่ ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศแบบถูกกฎหมายรายหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า

“...พอสามีตัดสินใจว่าจะไปทำงานต่างประเทศ เราก็มียาข้อมูลหลายอย่าง ทั้งไปแบบผี ทั้งไปกับแรงงาน (สำนักงานจัดหางานจังหวัด) ก็มาคิดว่าถ้าเราต้องเสียเงินแล้วต้องเสี่ยงว่าจะได้งานมั๊ย เราก็ไม่อยากจะเสี่ยง เลยให้สามีไปแบบถูกกฎหมาย ใช้เวลานานหน่อย แต่เราไม่ต้องห่วงเขา...” [ทิพย์ (นามสมมติ), อายุ 34 ปี]

จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมีวิธีการหาข้อมูล และประเมินความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการเลือกวิธีการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ พร้อมทั้งการหาแหล่งทุน เพื่อให้สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

ทั้งทุนที่เป็นทุนของครัวเรือนมีอยู่ และการกู้เงินทั้งในและนอกระบบ ซึ่งก็ส่งผลต่อการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศด้วย

ระยะที่ 2 การจัดการหนี้สิน เป็นกระบวนการที่ผู้หญิงได้ทำหลังจากการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศของสามี และเป็นกระบวนการที่ใช้ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) และพฤติกรรมทางการเงิน ทั้งการคำนวณเงินกู้ที่ต้องชำระ การใช้หลักค้ำประกันเงินกู้ การจัดสรรเงินอย่างเหมาะสมต่อครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมีหนี้สินที่เกิดจากการกู้ยืมเงินมาใช้เพื่อเป็นทุนในการทำการเกษตร และส่วนหนึ่งเป็นหนี้สินที่เกิดจากการส่งสามีไปทำงานต่างประเทศ โดยกู้ยืมเงินจากสถาบันทางการเงินต่างๆ (ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน) ซึ่งแตกต่างกันตามทุนเศรษฐกิจของแต่ละคน เพราะการกู้ยืมในแหล่งทุนต่างๆ ต้องใช้หลักค้ำประกันที่แตกต่างกัน อาทิ การกู้ยืมเงินกับธนาคารพาณิชย์ หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ต้องใช้ที่ดินเพื่อค้ำประกันเงินกู้ หรือการใช้ผลผลิตทางการเกษตรในการค้ำประกัน การกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านต้องเป็นผู้ที่เป็นสมาชิกกองทุน เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศบางรายมีหนี้สินที่เกิดจากการผ่อนสินค้าทั้งทองรูปพรรณ และเครื่องใช้ภายในบ้านกับร้านค้าในตัวอำเภอสว่างแดนดินที่สามารถผ่อนชำระได้ เพราะผู้หญิงกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่มีบัตรเครดิตที่สามารถซื้อสินค้า หรือชำระค่าบริการต่างๆ ได้ ยกเว้นผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศบางรายที่มีอาชีพประจำที่มั่นคง ได้แก่ รับราชการ พนักงานขาย เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สามีไปทำงานต่างประเทศรายหนึ่งว่า

“...นอกจากนี้กับ ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์-ผู้วิจัย) ก็มีหนี้ที่ต้องผ่อนเครื่องซักผ้ากับร้านสว่างในอำเภอ ถ้าไม่ผ่อนก็ต้องใช้เงินก้อนก็ต้องรอเก็บเงินหลายเดือน ที่ร้านเขาให้ผ่อนได้ก็ผ่อนไป 6 เดือนก็หมดละ แต่ละเดือนไม่ได้ผ่อนแพง ไม่เป็นภาระเราหรอก...” [ก้ามปู (นามสมมติ), อายุ 30 ปี]

จะเห็นได้ว่า ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมีหนี้สินนำมาลงทุน ประกอบอาชีพทางการเกษตร จากค่าใช้จ่ายเพื่อจ้างแรงงาน การซื้อเครื่องมือทางการเกษตร และการส่งสามีไปทำงานต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ส่วนหนี้สินที่เป็นการซื้อสินค้าและบริการต่างๆ นั้น มีเพียงบางรายเท่านั้น เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีบัตรเครดิต และการใช้จ่ายยังเป็นไปเพื่อการดำรงชีพ แม้จะมีการสร้างบ้าน หรือต่อเติมบ้าน การซื้อรถยนต์ หรือซื้อเครื่องมือทางการเกษตร ก็เป็นการใช้เงินที่ได้จากเงินส่งกลับของสามี

การจัดการหนี้สินของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมีที่มาจากรายได้ของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศเอง และจากเงินส่งกลับซึ่งผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศได้นำรายได้มาบริหารจัดการและใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศยังสามารถเก็บออมเงินในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝากเงินในบัญชีออมทรัพย์ การซื้อสลากของธนาคาร การซื้อที่ดิน การซื้อทองรูปพรรณ เป็นต้น ที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเอง อย่างไรก็ตามแม้มีรายได้ทั้งจากตนเอง และสามี แต่ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศและครัวเรือนก็มีหนี้สินที่ต้องจัดสรรเงินเพื่อชำระหนี้สิน จะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการเงินของครัวเรือนที่เหมาะสม เพื่อให้ครัวเรือนของตนเองมีฐานะที่มั่นคงต่อไป

ระยะที่ 3 สร้างเนื้อสร้างตัว จากคุณลักษณะของผู้หญิงที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม ทำให้การบริหารจัดการเงินของผู้หญิงมีความแตกต่างกัน ทั้งรายได้ที่มาจากเงินส่งกลับของสามี และรายได้จากการทำงาน การสร้างเนื้อสร้างตัวของผู้หญิงผ่านพฤติกรรมการออม การสร้างอาชีพใหม่ด้วยการเป็นเจ้าของกิจการ ทั้งนี้จะเห็นว่าผู้หญิงได้ใช้ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) ในระยะนี้ จนนำไปสู่ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนรายละเอียดดังนี้

การออม การบริหารจัดการเงินในครัวเรือนแม้ว่าเป็นเรื่องที่คุณหญิงมีบทบาทอยู่แล้ว แต่เมื่อต้องตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ เช่น การซื้อที่ดิน หรือการเก็บออมในรูปแบบอื่นๆ มักเป็นหน้าที่ของสามีเป็นผู้ตัดสินใจ แต่เมื่อสามีย้ายถิ่นไปทำงาน

ต่างประเทศอำนาจการตัดสินใจจึงอยู่ที่ภรรยา จากการศึกษาพบว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงานย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ได้บริหารจัดการเงินที่ได้จากการส่งกลับและรายได้จากการประกอบชีพของตนเอง โดยนำมาใช้เพื่อปรับปรุงบ้านเรือน หรือสร้างบ้านเรือนใหม่ ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือน เช่น แอร์ ทีวี ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เตาไมโครเวฟ เป็นต้น บางส่วนเก็บออมเงินไว้ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การซื้อที่ดิน การซื้อทองรูปพรรณ ลงทุนในสลากเพื่อการออมของธนาคาร หรือการซื้อประกันชีวิต เป็นต้น

(1) **การซื้อที่ดิน** การมีที่ดินในครอบครอง เป็นเครื่องยืนยันความมั่นคงของฐานะในครัวเรือนในชนบท การซื้อที่ดินเก็บสะสมจึงเป็นที่นิยมเมื่อมีฐานะและมีเงินเก็บเพียงพอในครัวเรือนที่มีแรงงานไปทำงานต่างประเทศ ผู้หญิงที่เป็นภรรยา โดยเฉพาะในกลุ่มที่อยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว มักซื้อที่ดินโดยเฉพาะที่นา เพื่อเป็นสมบัติของครัวเรือน และเมื่อต้องการใช้เงินก็สามารถขายได้ ดังนั้นเมื่อมีเงินเพียงพอจากการเก็บออมเงินกลับ ผู้หญิงที่เป็นภรรยาจึงซื้อที่ดินไว้เป็นของตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานประเทศไต้หวันรายหนึ่งว่า

“...แต่ก่อนต้องขายที่นา เอาเงินให้สามีเพื่อไปทำงานต่างประเทศ และก็ต้องเอาไว้อใช้ในครอบครัว พอสามีไปทำงานต่างประเทศได้เงินกลับมา เราก็ตั้งใจว่าต้องเก็บเงินซื้อที่ดินคืนมาเพราะเป็นที่ของพ่อของแม่ให้มา ถ้าไม่จำเป็นก็คงไม่ขายเขาไปทำงานได้ 4-5 ปี ก็เก็บเงินซื้อกลับคืนมาได้ แล้วก็ซื้อที่ใกล้ๆ กันเพิ่มอีก...”
(กุหลาบ (นามสมมติ), อายุ 45)

เมื่อมีที่นาเพิ่มมากขึ้น ครัวเรือนไม่สามารถทำนาเองได้ เพราะขาดแรงงานในครัวเรือนที่เป็นผู้ชาย จึงให้ชาวบ้านเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา ซึ่งก็สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนอีกทางหนึ่ง ในบางครัวเรือนตกลงแบ่งค่าเช่านาจากการแบ่งผลผลิต ทำให้ผู้หญิงที่เป็นภรรยาไม่ต้องทำงานหนัก หรือการใช้แรงงานในการเกษตร (ทำนา) ก็มีข้าวกินตลอดปี

นอกจากนี้ผู้หญิงที่อยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงระดับหนึ่งจากการย้ายถิ่นของสามีที่เกิดขึ้นมายาวนาน เมื่อได้รับเงินส่งกลับจากสามี ทำให้ผู้หญิงที่เป็นภรรยา มีสถานะเป็นผู้ให้กู้ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า เป็นนายทุนเงินกู้ในหมู่บ้าน เพราะมีเงินเหลือเก็บเพียงพอให้เพื่อนบ้านกู้ยืม การเป็นนายทุนเงินกู้ี้ ทำให้ผู้หญิงที่เป็นภรรยา มีโอกาสได้ที่ดินเพิ่ม เพราะเมื่อมีการกู้ยืมเกิดขึ้นผู้กู้มักเอาที่ดินมาเป็นหลักประกัน เมื่อไม่มีเงินมาชำระตามกำหนดจึงถูกยึดที่ดินตามสัญญา ดังคำสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานประเทศเกาหลีใต้รายหนึ่งว่า

“...พอสามีไปทำงานต่างประเทศเราก็มีเงินมีฐานะขึ้น จริงๆ ไม่ได้ตั้งใจจะปล่อยกู้หรอก แต่พอเรามีฐานะ เวลาเพื่อนบ้านเค้าเดือดร้อนก็จะมาขอให้เราช่วย บางคนไม่เอาเงินมาคืนก็ต้องยึดที่ดินที่เอามาจำนอง แต่บางคนก็ช่วยเหลือกันไป ถ้าเงินมันเยอะเราก็ต้องมีหลักประกัน...” (ชบา(นามสมมติ), อายุ 50)

ที่ดินจึงเป็นสินทรัพย์ที่เกิดขึ้นจากการเก็บออมรูปแบบหนึ่งของผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงานย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ที่เกิดจากการบริหารจัดการเงินส่งกลับและรายได้จากการทำงานของผู้หญิง อย่างไรก็ตามการออมด้วยการซื้อที่ดินเป็นของตนเอง ไม่พบมากนักในกลุ่มผู้หญิงที่อยู่แบบครอบครัวขยายทั้งที่อยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิงหรือ อยู่อาศัยกับพ่อแม่ของสามี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ยังคงมีที่ดินทำกินอยู่ร่วมกับพ่อแม่ ประกอบกับสามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศในระยะเวลาไม่นานจึงอาจไม่สามารถส่งเงินกลับมาได้อย่างเพียงพอ

(2) การซื้อทองรูปพรรณ การเก็บออมในรูปแบบของการซื้อทองรูปพรรณ เป็นการออมอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงานย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศนิยมใช้เพื่อออมเงิน ซึ่งพบการออมด้วยการซื้อทองในทุกกลุ่มของผู้หญิง เนื่องจากสามารถซื้อมาเก็บ และสวมใส่ เพื่อบ่งบอกถึงฐานะที่ดีขึ้นของครัวเรือน การซื้อทองรูปพรรณสามารถซื้อได้โดยไม่ต้องใช้เงินจำนวนมากเหมือนการซื้อที่ดิน ผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงานย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่ามีเงินเก็บเพียงเล็กน้อยก็ซื้อได้ นอกจากเป็นการเก็บออมแล้ว ยังนำมาสวมใส่

เวลาออกงานหรือไปงานบุญ และการมีทองไว้เมื่อจำเป็นนำมาขาย หรือ จำนำเอาเงินมาใช้ได้ ดังคำสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานที่ญี่ปุ่นรายหนึ่งว่า

“...เงินที่สามีส่งกลับมาเราต้องแบ่งใช้หนี้ที่เขากู้ไปตอนจะไปทำงาน พอใช้จ่ายในครอบครัวบ้าง เราเองก็ทำงานเป็นพนักงานขายในอำเภอนี้แหละ แต่เดือนก็พอมีเงินเก็บ นอกนั้นก็ซื้อของให้ลูก ค่านม จะได้เก็บจริงๆ ก็ต้องซื้อทองไว้เก็บเล็กเก็บน้อยก็พอได้มีทองใส่กับเขา เวลาเดือดร้อนก็เอาไปจำนำหรือขายก็สะดวกดี...” (มะลิ(นามสมมติ), อายุ 25)

จะเห็นได้ว่าการซื้อทองรูปพรรณเป็นการออมที่ผู้หญิงนิยมใช้เพื่อเก็บออม เพราะไม่ต้องใช้เงินก้อนใหญ่ โดยส่วนมากผู้หญิงที่สามีย้ายไปทำงานต่างประเทศได้ไม่นาน นิยมออมด้วยการซื้อทองการบริหารเงินส่งเงินกลับ ยังต้องจัดสรรเพื่อให้หนี้สิน การตัดสินใจที่จะปรับปรุงบ้านเรือน หรือการหาซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกก่อน ทำให้จำนวนเงินที่จะเก็บออมมีน้อย ผู้หญิงจึงเลือกซื้อทองรูปพรรณ และเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้เงินก็นำทองที่สะสมได้ไปจำนำ หรือขายได้

(3) การซื้อสลากผลิตภัณฑ์ธนาคาร ผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงานบางส่วน เก็บออมโดยการซื้อสลากผลิตภัณฑ์ของธนาคาร อาทิ สลากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สลากออมสิน ที่เป็นการออมระยะยาว และมีผลตอบแทนด้วยดอกเบี้ย ผู้หญิงบางคนเชื่อว่า การซื้อสลากดีกว่าการซื้อทองรูปพรรณ เพราะทองราคาลงเวลาซื้อและเวลาขายอาจทำให้ขาดทุน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่สามีย้ายไปทำงานต่างประเทศ มาสักระยะหนึ่งแล้ว จึงมีเวลาเก็บออมเงินก้อน การออมด้วยการซื้อสลากผลิตภัณฑ์ธนาคารนี้ พบในกลุ่มผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมายาวนานระยะหนึ่งดังคำสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานประเทศสิงคโปร์รายหนึ่งว่า

“...พี่เก็บเงินโดยการซื้อสลาก เพราะสลากก็มีให้ลุ้นรางวัล ... แต่ซื้อสลากเงินเรายังอยู่ ไม่ถูกเงินก็ยังอยู่เหมือนเดิม เงินส่วนนี้ก็เก็บไว้ตอนสามีกกลับมาเผื่อจะลงทุนทำอะไรต่อไป ...” (ลำดวน(นามสมมติ), อายุ 42)

จะเห็นได้ว่าการเก็บออมของผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงาน เป็นการเก็บออมเพื่อสร้างฐานะและการลงทุนระยะยาว โดยเฉพาะเมื่อสามีกลับมาจากการทำงานในต่างประเทศ การออมแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยา บริหารจัดการเงินผ่านการออมได้อย่างชัดเจน เป็นการมองไปสู่อนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Fisher, Hayhoe, and Lown (2015) พบว่า ผู้หญิงมีรูปแบบการเก็บออมที่หลากหลาย และแตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย ซึ่งการเก็บออมจะคำนึงถึงเป้าหมายที่วางไว้ในอนาคต

การสร้างอาชีพใหม่: จากเกษตรกร ผู้เจ้าของกิจการ การไปทำงานต่างประเทศของสามี ทำให้ผู้หญิงได้รับเงินส่งกลับและบางคนได้จัดสรรเงินเพื่อลงทุนเพิ่มได้ โดยเปิดร้านขายของชำในหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าการลงทุนทำร้านขายของชำในหมู่บ้านทำได้ง่าย ขายของกินของใช้ เป็นสิ่งที่จำเป็นทำให้สามารถขายได้ และเชื่อว่าการเปิดร้านขายของชำในหมู่บ้านจะเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้ (Allen and Truman, 2016) หากสามีกลับมาจากต่างประเทศแล้ว ก็ยังมีรายได้ให้กับครัวเรือน อีกทั้งตัวเองเป็นเจ้าของกิจการเองทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการทั้งรายได้และเวลา จึงนำเงินส่งกลับจำนวนหนึ่งมาลงทุนทำการค้าในหลายรูปแบบดังกล่าว ดังคำสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานประเทศเกาหลีใต้รายหนึ่งว่า

“...ตั้งแต่สามีไปทำงานต่างประเทศก็ส่งเงินกลับมาให้ไม่ขาด แต่เราต้องดูแลพ่อแม่เขาด้วยทำนาด้วยบางที่เราก็หนัก (มีภาระค่าใช้จ่ายมาก...ผู้เขียน) เลยเริ่มหาทางลงทุน มีเงินก้อนหนึ่งก็เลยคิดว่าเปิดร้านขายของในหมู่บ้านก็น่าจะขายได้ มีรถยนต์คันหนึ่งก็เอาไว้ไปซื้อของในตัวอำเภอ เปิดมาได้สองปีกว่าแล้วตัวเองยังทำนาอยู่แต่ไม่ทำมาก เอาแค่พอกินในบ้าน นอกนั้นก็ให้เขาเช่า...” (กล้วยไม้ (นามสมมติ), อายุ 45)

ผู้หญิงบางคนเปิดร้านขายผักผลไม้รับมาจากตลาดในอำเภอเมือง และอำเภอใกล้เคียง จึงต้องไปปรับผักในตลาดสดทุกเช้า เพื่อขายในตอนเช้าและตอนเย็น จากที่เคยเป็นแม่บ้าน เป็นเกษตรกรทำนา ปลูกอ้อย ดังคำสัมภาษณ์ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานประเทศอิสราเอลรายหนึ่งว่า

“...แต่ก่อนเราก็กินนา ปลูกอ้อย ...บางที่นำไปก็ขาดทุน เลยตัดสินใจให้สามีไปทำงานต่างประเทศ เพราะหลายคนไปเขาได้เงิน เราอยู่ทางนี้กับลูกจะทำนาต่อก็ไม่ไหว พอมีทุนเลยคิดไปรับผักมาขาย ลูกก็โตพอจะช่วยขายได้บ้างตอนเย็นเราก็กินน้อยมาก ดีกว่าตอนทำนาสามีก็ส่งเงินกลับมาด้วยก็พอได้เก็บ ส่งลูกเรียน พอลูกจบคงสบาย และสามีคงกลับมาเหมือนกัน ก็มาช่วยกันขายผักนี้แหละ ...” (มะขาม (นามสมมติ), อายุ 43)

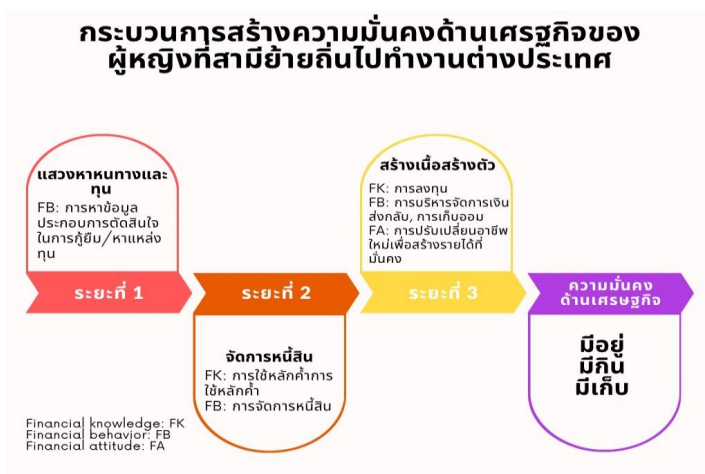
จะเห็นได้ว่าผู้หญิงที่เป็นภรรยาของแรงงานย้ายถิ่น ได้ใช้เงินส่งกลับจากการไปทำงานต่างประเทศของสามี มาทำธุรกิจใหม่ที่ตนเองเป็นเจ้าของกิจการ แม้จะเป็นธุรกิจเล็กๆ ภายในหมู่บ้านแต่สามารถสร้างรายได้เพียงพอที่จะใช้จ่ายในครัวเรือน และต่างมุ่งหวังว่าเมื่อสามีกลับจากการไปทำงานต่างประเทศธุรกิจนี้จะเป็นธุรกิจของครอบครัวต่อไป

ดังนั้นเมื่อบริบทของครัวเรือนเปลี่ยนไปซึ่งพิจารณาจากจำนวนสมาชิกที่ลดลง และสามีที่เป็นแรงงานหลักในการทำการเกษตรย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ผู้หญิงก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอาชีพของตนเองจากการเป็นเกษตรกรผู้ปลูกเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งต้องบริหารจัดการกิจการและใช้เวลาดูแลคนในครัวเรือน จึงทำให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารจัดการ และการวางแผนทางการเงินของผู้หญิง เพื่อกำหนดอนาคตของครัวเรือน ซึ่งนำมาสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Lusarid and Michell, 2008) ผลการศึกษาชี้ว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยาของผู้ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ที่เป็นผู้อยู่ข้างหลัง สามารถบริหารจัดการตัวเองในเงื่อนไขใหม่ได้ลงตัว

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศโดยมองผ่านแนวคิดการย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ และแนวคิดความมั่นคง ที่ทำให้เห็นกระบวนการที่ผู้หญิงได้ทำเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงของผู้หญิงและครัวเรือน ผลการศึกษาทำให้เห็นกระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ตามระยะเวลาการย้าย

ถิ่นของสามี ได้แก่ ระยะที่ 1 แสวงหาหนทางและทุน ระยะที่ 2 จัดการหนี้สิน และ ระยะที่ 3 สร้างเนื้อสร้างตัว ซึ่งกระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจดังกล่าว เริ่มต้นตั้งแต่ **ระยะที่ 1 แสวงหาหนทางและทุน** เป็นระยะที่ต้องหาหนทางเพื่อให้สามี ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ทั้งการหาทุนจากแหล่งทุนต่างๆ ทั้งทุนที่ได้จากครัวเรือน และการกู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบ ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อไปทำงานต่างประเทศขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจเลือกวิธีการไปทำงานต่างประเทศ **ระยะที่ 2 จัดการหนี้สิน** ผู้หญิงที่สามี ย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศมีที่มาทั้งจากรายได้ของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงาน ต่างประเทศเอง และจากเงินส่งกลับ ซึ่งผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ได้นำรายได้มาบริหารจัดการและใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่น ไปทำงานต่างประเทศยังสามารถเก็บออมเงินในรูปแบบต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม กับตนเอง ซึ่งนำไปสู่ **ระยะที่ 3 สร้างเนื้อสร้างตัว** ผ่านพฤติกรรมการออม ในหลาย รูปแบบ อาทิ การซื้อที่ดิน การซื้อทองรูปพรรณ การซื้อสลากผลิตภัณฑ์ธนาคาร และ การสร้างอาชีพใหม่ด้วยการเป็นเจ้าของกิจการ ทั้งนี้กระบวนการสร้างความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงจะแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของผู้หญิง

รูปที่ 1 กระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศ ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยนครพนม ประจำปีงบประมาณ 2565 และได้รับการให้ข้อมูลอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้หญิงที่สามีย้ายถิ่นไปทำงานต่างประเทศจึงขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรพรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข. (2551). อัตลักษณ์ของแรงงานข้ามชาติคืนถิ่น กับการต่อรองการพัฒนาของชาวบ้านในจังหวัดลำปาง. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช และคณะ. (2547). *การเตรียมความพร้อมเพื่อการคุ้มครองแรงงานไทยที่ไปทำงานต่างประเทศ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบ*. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว.
- อารี จำปากลาง และคณะ. (2556). *ลูกๆ เป็นอย่างไร เมื่อพ่อแม่ย้ายถิ่น โครงการ CLAIM*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Alkire, A. A. (1969). *Social power and communication within families of disturbed and nondisturbed preadolescents*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 13(4), 335–349.
- Allen, S. and Truman, C. (2020). *Women in Business: Perspectives on Women Entrepreneurs*. London.
- Ayuwat, D. (2019). *Isan Migrant on the Move: Situations and Impacts*. Khon Kaen: Klangnana Wittaya.
- Ayuwat, et al. (2019). *Factors Influencing the Happiness of Migrant Labour households in the Northeast, Thailand*. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(1C2), 875-883.

- Boonkwang, P. and Ayuwat, D. (2017). Household Security of Isan Migrant Workers Working Abroad. *Nakhon Phanom University Journal*, 7(2), 121-136.
- Chamaratna, T. Ayuwat, D. and Chinnasri, O. (2017) Social mobility springboard: Occupational prestige of Thai labour brokers. **Historical Social Research**, 42(3), 335-347.
- Chamratrithirong, A. et al. (2006). *Migration and Gender-based Occupational Segregation in Bangkok*. *Journal of Population and Social Studies*, 15(1), 53-80.
- Datta, A. and Mishra, S.K. (2011). *IMPACT OF MALE MIGRATION ON WOMEN'S LIVES IN RURAL BIHAR*. *The Indian Journal of Labour Economics*, 54(3).
- Fisher, P.J., Hayhoe, C.R., and Lown, J.M. (2015). *Gender differences in saving behaviors among low-to-moderate-income households*. *Financial Services Review*. 24, 1-13.
- Karymshakov, K. and Sulaimanova, B. (2017). *Migration Impact on Left-Behind Women's Labour Participation and Time-Use*. United Nations University World Institute for Development Economics Research.
- Khamnoi, S. and Ayuwat, D. (2019). *Roles in Public Space of Wives Who Left Behind International Migrant Husbands*. *Journal of Economics and Business*, 2(3), 586-592.
- Lusardi, A and Mitchell, O. S.. (2008). "Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education," *Business Economics*, 42(1): 35-44.
- Todaro, M.P. (1976). *Internal Migration in Developing Countries*. Geneva International Labour Office.